

MEMO

Aan Ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Van Cumela Nederland, M. Steinbusch, H. Verkerk

Datum 18 november 2022

Kenmerk

Betreft Zienswijze consultatie Gewaslijsten 7^e AP vanggewassen en winterteelten

Geachte heer, mevrouw,

Bij deze ontvangt u de reactie van Cumela op de 2 voorliggende gewaslijsten: een lijst met vanggewassen en een lijst met winterteelten. Deze lijsten zijn de uitwerking van enkele maatregelen in het 7de Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2022-2025). Beoogde inwerkingtreding is per 1 januari 2023. Deze lijsten zijn gebaseerd op een advies van de Commissie Deskundigen Meststoffen

Branchevereniging Cumela behartigt de belangen van ondernemers in agrarisch loonwerk, meststoffendistributie, cultuurtechniek en grondverzet.

We maken graag gebruik van de mogelijkheid om via deze consultatieronde onze bevindingen met u te delen.

Inleidende algemene punten:

‘Deja vu gevoel’

Het is raar om te moeten constateren dat we nu eigenlijk voor een deel dezelfde punten moeten inbrengen die Cumela ruim een jaar geleden inbracht bij de consultatie van het ontwerp 7de actieprogramma. Hoewel de huidige plannen danig zijn gewijzigd door de massale reacties op de consultatie van het ontwerp 7^e Actieprogramma vorig jaar en de politieke druk daaropvolgend, is er nog steeds onduidelijkheid voor de loonwerkpraktijk. Ondanks dat er in de gewaslijsten een aantal gewassen zijn bestempeld als winterteelten blijven de consequenties groot voor loonwerkers die (oogst)werk doen in die gewassen die niet op die lijst staan.

Ten algemene is Cumela voorstander van de volgende punten:

- **Ga voor doelmatige teelt en sturen op doelen; géén kalenderlandbouw**

Cumela onderschrijft de wens van overheid en landbouwers om de benutting van meststoffen zo hoog mogelijk te krijgen waardoor emissies richting oppervlakte- en grondwater dalen. Onze ondernemers willen bijdragen aan het voldoen aan de Nitraatrichtlijn en doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water. Ondernemers investeren daarom in apparatuur om mest zo effectief en precies mogelijk aan te wenden. Onze

inzet is het realiseren van een doelmatige teelt door een goede verzorging van bodem en gewas, waarbij de productiegewassen, waarmee de ondernemer zijn inkomen verdient, leiden tot een optimale opbrengst. In dat plaatje past het telen van goede vanggewassen en groenbemesters na de hoofdteelt om mineralen vast te leggen voor het volgende seizoen. De overheid grijpt nu nog steeds bovenmatig in door het opnemen van een ijkdatum voor het telen van een vanggewas op 1 oktober na alle teelten op zand- en lössgrond. Je mag een gewas dan wel telen in oktober maar dan word je gekort op de stikstofgebruiksnorm in het jaar erna (als je gewas geen winterteelt betreft). Er blijft dus nog steeds sprake van kalenderlandbouw. Ook het consortium waar Cumela in deelneemt wijst al geruime tijd op de noodzaak van een omslag in het beleid om meer te gaan sturen op doelen dan op maatregelen die vaak verbonden worden aan een datum.

- **Ga voor goed bodembeheer**

Geef boeren en loonwerkers de ruimte om goede gewassen te telen. Dit kan volgens ons alleen maar door goed voor de bodem te zorgen. Activiteiten van Cumela zijn erop gericht om ondernemers in onze sector niet alleen meer bewust te maken van het belang van een goede bodem maar om hen en hun medewerkers daarin te bekwamen via voorlichting, opleiding en demonstraties. We zien dat ondernemers in onze sector het belang van goed bodembeheer steeds meer onderkennen, het gesprek daarover met boeren waarvoor ze dienstverlening verrichten aangaan en daarnaar handelen.

Extra negatieve gevolgen door afbouwen derogatie

Een van de beste vanggewassen is grasland. Het is daarom ook erg teleurstellend dat dit punt blijkbaar niet zwaarwegend is geweest in het proces van de onderhandelingen over derogatie. Recent WUR-onderzoek laat wederom zien dat grasland dierlijke mest zelfs beter benut dan kunstmest. Dat is wrang, zeker als landbouwbedrijven kringlopen in regio's tussen bedrijven willen verbeteren. Akkerbouwers zetten vaak hun gewasrotatie rond in samenwerking met melkveehouders. Het telen van gewassen die niet op de lijst van wintergewassen staan betekent dat er een korting plaats vindt op de stikstofgebruiksnorm in het daaropvolgende jaar. Niet duidelijk is voor wie die korting geldt, de eigenaar of de gebruiker van een perceel. Bij de eerste situatie zullen veehouders minder genegen zijn hun percelen land te verhuren als ze daarna minder stikstof mogen gebruiken als ze het land zelf weer willen betelen. Bij de tweede situatie is het de vraag of sommige teelten aantrekkelijk blijven om te telen. De voorliggende gewaslijsten hebben dus grote gevolgen voor de omvang van het areaal niet-winterteeltgewas dat in oktober geoogst wordt. Het heeft daarmee ook effect op de benutting van rooimaterieel dat in cumelasector gebruikt wordt.

Bovendien is nog niet duidelijk welke gebieden aangewezen zullen worden als 'nutriënten verontreinigde gebieden', als gevolg van één van de voorwaarden in de derogatiebeschikking. In deze gebieden zal de hoeveelheid te gebruiken stikstof moeten dalen met 20% richting 2025.

Betere beleidsplanning noodzakelijk

Iedere periode opnieuw constateren we dat voorbereidingen rondom actieplannen en derogatie laat op gang komen, terwijl deze allang van tevoren in te plannen zijn. Telkens opnieuw betekent dit dat het beleid de praktijk veel te laat op de hoogte brengt van de uiteindelijke plannen en de praktijk waaronder loonwerkers zich niet kunnen voorbereiden in bedrijfskeuzes en bouwplannen.

Economische doorrekening is noodzakelijk

Na deze consultatie worden deze gewaslijsten nog een keer geconsulteerd als de ontwerpregeling wordt voorgelegd waar ze een onderdeel van gaan vormen. Cumela vindt dat dan ook de economische consequenties van de voorliggende maatregelen bekend moeten zijn en dus ook geconsulteerd moeten worden. Het kan niet zo zijn dat deze maatregelen worden ingevoerd zonder dat het maatschappelijk middenveld en het parlement op de hoogte is gesteld van de nalevingskosten van deze voorstellen. Dat geeft Cumela dan de mogelijkheid om een reactie te geven op de financiële gevolgen die ontstaan voor onze bedrijfstak en de andere partijen in de ketens waarin we opereren. Wij voorzien dus ook dat deze gewaslijsten grote effecten zullen hebben voor de cumelasector. We gaan ervan uit dat er dan niet alleen een beperkte kwalitatieve inschatting wordt gemaakt maar een grondige kwantitatieve doorrekening en dat daarbij flankerend beleid wordt ingezet om de betrokken loonbedrijven te compenseren voor de gevolgen van het op het laatste moment invoeren van deze maatregelen.

Hoofdpunten:

Nog steeds grote consequenties voor mens en machine

Het beleidsvoornemen is erop gericht om vroege inzaai van vanggewas te bevorderen en de teelt van vroege rassen te stimuleren. Theoretisch en in modelberekeningen is daar wellicht iets voor te zeggen, als er geen gewassen (vaak latere rassen van gewassen) zouden zijn die ook na 1 oktober stikstof opnemen.

Cumela wil in haar zienswijze met name wijzen op de zeer ingrijpende, negatieve (economische en sociale) consequenties voor de bedrijfsvoering van agrarische loonbedrijven. Met name de lijst met winterteelten heeft nog steeds een groot effect op de machinebenutting van het bestaande machinepark. Enerzijds als gevolg van nog niet overzienbare wijzigingen in het bouwplan van telers en anderzijds doordat zeer veel extra capaciteit nodig zal zijn als gevolg van het in een kortere tijdspanne moeten oogsten van voornamelijk rooigewassen. Dat wordt hieronder nader toegelicht.

- Minder winterteelten in de gewaslijsten

Cumela constateert dat er door het toevoegen van het na 'uitsluitend na 1-november oogsten' een aantal gewassen van een eerdere lijst met winterteelten zijn verdwenen. Deze gewassen krijgen ook nog te maken met een korting op de stikstofgebruiksnorm. Niet duidelijk is of deze gewassen geteeld blijven worden in de toekomst en of loonwerkers dus werk blijven houden voor hun specialistische machines in deze

teelten. Loonwerkers verrichten een groot deel van de werkzaamheden in deze teelten.

- Geen niet-volgroeiende gewassen oogsten

Er zijn nu gewassen niet als winterteelt aangemerkt die ook in oktober nog steeds stikstof opnemen. Een gewas als bijvoorbeeld consumptieaardappelen (en ook bedoeld voor de fritesindustrie) is voor 1 oktober niet volgroeid. Gangbare praktijk is dat deze aardappelen gedurende de maand oktober gerooid worden tot begin november.

- Kleiner tijdvenster voor veldwerkzaamheden, funest voor de bodem

Cumela heeft de indruk dat de huidige gewaslijsten ook leiden tot een kortere oogstperiode. Normaliter zijn de werkzaamheden over het gehele najaar uitgespreid waarbij zo optimaal mogelijk in samenspraak met agrariërs en de planning van de verwerkende partijen gewisseld kan worden tussen oogstgebieden vanwege slechte rooiomstandigheden. Loonwerkers maken graag van een ruim tijdvenster gebruik. Op deze wijze kan men optimaal gebruik maken van geschikte weersomstandigheden en het bekwaam zijn van de bodem. Inperking van dit tijdvenster betekent dat hetzelfde areaal in een kortere tijd gerooid dient te worden met minder machines. Het betekent dus extra investeren in rooicapaciteit. Een kleiner tijdvenster betekent dat de bodemstructuur geweld wordt aangedaan. Dit is ook niet bevorderlijk voor stikstofbenutting in een volgend (vang)gewas.

- Sociale gevolgen voor medewerkers

Voor het oogsten van gewassen op zand- en lössgrond wordt in de septembermaand nu al zeer forse inspanning gevraagd van een deel van de medewerkers door de verplichting de mais voor 1 oktober te hakselen en een groenbemester te zaaien. Onze medewerkers zijn zeer gedreven om deze werkzaamheden uit te voeren maar cumelabedrijven willen niet het onmogelijke van hen vragen om aan kalendereisen te voldoen. Bovendien zullen deze medewerkers bereid moeten zijn om in een paar weken zeer lange dagen te maken om ook andere gewassen te oogsten. Onze bedrijven zijn zuinig op hun medewerkers en hechten aan een duurzame inzetbaarheid. Dit nog los van de wet die een dergelijke inzet van personeel verbiedt. Bovendien is het onmogelijk om op kortere termijn extra mensen te vinden en op te leiden die de specialistische apparatuur kunnen bedienen.

- Niet alleen gevolgen voor oogsten van machines

Er zijn niet alleen gevolgen voor de benutting van oogstapparatuur maar ook apparatuur die gebruikt wordt bij het zaaien en poten. In individuele situaties betekent het ook dat de huidige generatie moet stoppen met het aanbieden van werkzaamheden in deze gewassen voor derden. Dit leidt tot een grote schadepost voor de loonwerksector. Loonwerkers hebben niet alleen te maken met bestaande machinecapaciteit die nog niet is afgeschreven. Ze worden tegelijkertijd voor het blok gezet om extra te investeren terwijl geen zicht is op wat de gevolgen zijn voor te

bewerken arealen als gevolg van de korting op de gebruiksnorm. Bovendien is er nog de onzekerheid welke verschuivingen zullen plaatsvinden als gevolg van het vaker moeten telen van een rustgewas per 2027. Eventuele extra investeringen zullen op het huidige of krimpende areaal terugverdiend moeten worden.

Opeenstapeling van niet uitgewerkt beleid

Niet duidelijk is zoals eerder beschreven of er verschuivingen gaan optreden in arealen als de huidige lijst met winterteelten gehanteerd wordt met ingang van volgend jaar. Bovendien grijpt de overheid op zeer korte termijn in op de gewasrotatie op zand- en lössgrond. Hoe moeten loonwerkers op deze effecten inspelen, los van marktontwikkelingen, als er ook nog geen duidelijkheid is op andere terreinen. Te denken valt mede aan addendum 7^e actieprogramma en de voorwaarden aan de derogatiebeschikking.

Tot slot

De vaststelling van met name de winterteeltlijst in de huidige vorm zal de nodige negatieve effecten hebben op de bedrijfsvoering van loonwerkers. Natuurlijk zijn loonwerkers als ondernemers gewend het machinerisico te dragen. Dat maakt onderdeel uit van hun professie. Echter het dusdanig als overheid ingrijpen in bouwplannen en oogsttijdstippen kunnen we als Cumela niet meer opvatten als normaal ondernemersrisico. Mocht het voorgestelde beleid worden doorgezet dan vinden wij dat ook getroffen loonwerkers ondersteund moeten worden. Bedrijven uit de cumelasector moeten gelijkgesteld worden aan de agrarische sector omdat ook voor hen de financiële consequenties niet alleen onverwacht zijn, maar ook groot omdat juist in oogstmachines zeer veel geld is geïnvesteerd. Investeringen waarbij gerekend wordt met een afschrijvingstermijn van 8 tot 12 jaar.

Het voorliggende beleid is ook niet stimulerend voor loonwerkers die binnen een regio samenwerken met boeren en andere partijen om benutting van mineralen te vergroten. Vraag is of we de bereidheid tot samenwerken behouden (uittesten bemestingsmethoden, nemen van N-residumetingen en nitraat-metingen).

Geen stimulans voor Kringlooplandbouw

Het beleid is er de afgelopen jaren op gericht om een transitie in te zetten richting kringlooplandbouw. Via het 'Realisatieplan Visie LNV: op weg met nieuw perspectief' wordt onder andere ingezet op een gezonde bodem als basis, meer natuurinclusieve teeltwijzen en een goed verdienvermogen voor ondernemers. De voorliggende gewaslijsten die een invulling zijn van maatregelen in het 7de actieprogramma dragen hieraan niet bij. Gezien de bovenstaande onduidelijkheid rondom de gewaslijsten maar ook onduidelijkheid rondom andere dossiers (lees: extra eisen in derogatiebeschikking, uitwerking addendum) roept Cumela het ministerie op de gewaslijst te herzien gedurende het jaar 2023 ins samenspraak met het landbouwbedrijfsleven en de invoering van de lijst met een jaar uit te stellen.

We zijn graag bereid bovenstaande punten nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Maurice Steinbusch
Beleidsmedewerker Agrarisch loonwerk

Hans Verkerk
Beleidsmedewerker Meststoffendistributie

